

Selvvalgt arbejdsløs: om unge kreative på det prekære arbejdsmarked

Sabina Pultz

Unge kreative mennesker bruger det danske dagpengesystem på en anden måde, end det er tiltænkt. De bruger det til at forfølge deres drømme om at etablere sig indenfor områder såsom eksempelvis kunst, kultur og kommunikation. Som Michael, én af interviewdeltagerne, siger: *"Jeg betragter dagpenge som iværksætterstøtte"*. Praksissen er ulovlig, og Michael ved det godt: *"Jeg gør jo ikke, hvad jeg skal"*. På baggrund af interviews med 39 unge arbejdsløse undersøger jeg, hvordan nogle unge dagpengemodtagere forstår og forvalter sig selv som "selvvalgt arbejdsløse", dvs. de vælger at gå på dagpenge fremfor at finde et klassisk lønmodtagerjob¹. Inspireret af governmentality studier og begreberne magt- og selvteknologier udforsker jeg, hvordan de unge arbejdsløse ledes (magtteknologier), samt hvordan de leder sig selv (selvteknologier) som selvvalgt arbejdsløse. Artiklen beskriver, hvordan de unge 'finder sprækker' i beskæftigelsessystemet. Selvvalgt arbejdsløshed kan betragtes som en subversiv praksis, der udfordrer betydningen af, hvad det vil sige at være arbejdsløs og samtidig udfordres den hegemoniske betydning af arbejde som lønnet arbejde. Dagpengesystemet er indrettet efter arbejde forstået som lønnet arbejde ("labour"), hvorimod de unge forstår arbejde i betydningen meningsfuld virksomhed ("work").

Nøgleord: Unge arbejdsløse; aktiv jobsøger; governmentality studies; prekarisering, arbejdsbegrebet

Da jeg tilbage i 2014 og 2015 ringede rundt for at rekruttere interviewdeltagere til mit ph.d. projekt, var der overraskende mange, der gav en variation af følgende svar: "Jeg tror ikke, jeg er relevant for projektet, for jeg er ikke arbejdsløs i traditionel forstand". Selvom den enkelte person altså oplevede sig som unik eller utraditionel, var der ikke tale om et enkeltstående tilfælde. De såkaldt "utraditionelle arbejdsløse" indvilligede heldigvis i at deltage i projektet. De hjalp mig med at få indsigt i en praksis, som her betegnes som

"selvvalgt arbejdsløshed". De er formelt set arbejdsløse, men de er det på baggrund af deres eget "frie" valg om at forfølge et arbejdsliv, der ligger udenfor den strømlinede vej. Eksempelvis talte jeg med Sofie, som var nylig udklækket ph.d. fra et samfundsvidenskabeligt fakultet. Hun havde fortsat sin daglige gang på sin gamle arbejdsplads, et universitet, hvor hun også indimellem påtog sig lønnede småopgaver og arbejdede (ulønnet) på fondsansøgninger. En anden, Henrik, var uddannet fra RUC et par år til-

bage, og havde gennem mange år levet som musiker. Ved siden af dagpengene tjente han sorte penge ved at være DJ i det københavnske natteliv, og han havde gennem flere år arbejdet på at etablere et nyt spillested. Både Sofie og Henrik var formelt set arbejdsløse og modtog dagpenge, men levede ikke et hverdagsliv som arbejdsløse med de forpligtelser, som sådan et liv indebar i forhold til a-kassen med jobsøgning osv.. Nærværende artikel stiller skarpt på denne praksis.

Introduktion

Når man konsulterer arbejdsløsheds litteraturen, står det klart, at arbejdsløshed påvirker mennesker negativt psykisk såvel som fysisk. Empiriske studier foretaget siden 1930'erne viser entydigt, at arbejdsløse har et dårligere psykologisk velbefindende sammenlignet med folk i arbejde, når man måler på psykologiske konstrukter såsom selvtillid, mental sundhed og deslige. Studier viser desuden en forøget forekomst af kliniske symptomer såsom depression, angst, stress osv. (Bjarnason & Sigurdardottir, 2003; Breslin & Mustard, 2003; Conroy, 2010; Feather, 2011). Jahoda (1982) udviklede den såkaldte deprivationsmodel som forklaring på den negative indvirkning af ledighed. Ifølge modellen karakteriseres det at være arbejdsløs som en mangel på, hvad hun betegner som manifesterede og latente funktioner, der følger med det at have et arbejde. En manifest funktion er løn, hvor latente funktioner tæller strukturering af ens tid, social kontakt, et fælles projekt med andre mennesker og status/identitet (Jahoda, 1982). Det væsentlige ved at blive arbejdsløs er således ifølge Jahoda (1982), at det ikke kun er et økonomisk problem, men ligeledes et moralsk samt et identitetsmæssigt spørgsmål, og at det er koblet meget direkte til, hvordan folk lever i deres hverdagsliv. Arbejdsløsheden er også for mange en uønsket og ukontrolleret begivenhed og behandles

primært sådan i arbejdsløsheds litteraturen (Conroy, 2010; Fryer, 1986; Jahoda, 1982; Whelan, Hannan & Creighton, 1991). I litteraturen er der dog også pletvise vidnesbyrd om, at oplevelsen af arbejdsløshed kan være meget forskellig. F.eks. belyser Creed, Muller og Machin (2001), hvordan nogle arbejdsløse slet ikke er utilfredse med deres ledighed. Creed og Evan (2002) understreger på den baggrund betydningen af at tage hensyn til individuelle forskelle, når man undersøger de psykologiske effekter af ledighed. En stor del af arbejdsløsheds litteraturen belyser arbejdsløshed fra et eksternt perspektiv, dvs. de typisk indsamler viden gennem surveys med anvendelse af standardiserede skalaer og prædeterminerede svarmuligheder (Saks, 2005). Færre studier, herunder Sharone (2013) undersøger på baggrund af interviews, hvordan ledige oplever deres situation og hvordan arbejdsløsheden hænger sammen med deres liv i øvrigt. Sharone (2013) og Gibson (2009, 2011) dokumenterer, hvordan beskæftigelses-systemet påvirker de subjektive erfaringer af arbejdsløshed. Jeg placerer mig i forlængelse heraf og anvender governmentality studies som analytisk ramme, idet jeg ønsker at få greb om sammenhængene mellem politik og psykologi. Nærmere bestemt betyder det, at jeg arbejder ud fra en antagelse om, at de krav og den måde systemet leder de arbejdsløse på mange måder former, hvordan de har det. I denne sammenhæng vedrører det, hvordan de selvvalgt arbejdsløse ledes i dagpenge-systemet gennem særlige magtteknologier, samt hvordan de unge leder sig selv gennem særlige selvteknologier.

Den selvvalgte arbejdsløshed ligger fint i forlængelse af tidstypiske bevægelser, hvor grænserne mellem at være ledig, freelancer, projektansat osv. i stigende grad udviskes (Pultz, 2017). Udviskningen af grænserne sker netop i takt med, at det globale arbejdsmarked bevæger sig i retning af stadig flere midlertidige og usikre ansættelser og en fifte

atypiske ansættelser vokser frem (Fogh 2009; Gleerup, Nielsen, Olsén & Warring, 2018; Kalleberg, 2011; Standing, 2011; Savage et al., 2013). Til dato har forskningen endnu til gode at belyse omfanget af prekarisering i en dansk kontekst, selvom væsentlige bidrag fra Gleerup et al. (2018) har konsolideret emnets relevans i en dansk kontekst også. I undersøgelser af prekarisering defineres atypiske ansættelser ofte som det arbejde, der netop ikke er typisk (a-typisk); dvs. deltidsarbejde, midlertidig ansættelser eller soloselvstændige uden ansatte (Andersen & Hartung, 2019). At være selvvalgt arbejdsløs er imidlertid en anden måde at være atypisk beskæftiget på, som det ikke er muligt at afgrænse i de større statistiske undersøgelser, eftersom de kategoriseres som ledige. Netop derfor er en kvalitativ undersøgelse nødvendig for at begribe det komplekse fænomen, atypiske ansættelser.

Indenfor kunsten og kulturen har figuren 'den fattige kunstner' eksisteret i århundreder. Denne figur karakteriseres netop ved at valorisere kulturel og social kapital over økonomisk kapital, og således er det værdi nok i sig selv at få lov til at udfolde sig kunstnerisk (og mindre centralt at modtage løn for arbejdet) (Steiner & Scheider, 2013). I den forstand er det i for sig ikke overraskende, at der indenfor kreative brancher er mennesker, som er prekært ansat, og som ikke nyder godt af den økonomiske sikkerhed, der følger med ordinær beskæftigelse. Det interessante spørgsmål bliver måske snarere, om praksissen breder sig ud over andre erhvervsområder, sådan som Standing (2011) hævder samt, hvordan den får sin specifikke udformning i en dansk kontekst med flexicurity system. Netop Standing (2011) udfolder med sine analyser af prekariatet i et internationalt perspektiv; en fremvoksende prekær klasse, som arbejder i midlertidige, usikre ansættelser. Standing betoner nødvendigheden af at udvikle tilstrækkeligt sensitive kategorier for de forskel-

lige former for arbejde, vi ser. Udviklingen af passende begreber og kategorier er væsentlige i forhold til at adskille de forskellige typer af arbejde, hvor også forskellige former kontrol og udnyttelse er tilknyttet. Standing citerer (2014, s. 964): "as Engels recognized in a famous footnote added to *Capital* (Marx, 1887, s. 47), work has use value, contrasting it with labour, which has exchange value." Skelnen mellem begreberne labour og work er interessant i denne forbindelse. I mangel på bedre anvender jeg de engelske termer, men det er værd at bemærke, at vi netop ikke har et dansk vokabularium for denne distinktion.

I tillæg til prekarisering som en væsentlig karakteristikum ved samtidens arbejdsmarked beskriver Boltanski & Chiapello (2007) en bevægelse mod et projektsamfund, hvor borgere skal forbedre deres human kapital – dvs. deres værdi på arbejdsmarkedet – ved at være aktive i diverse projekter. Fremfor traditionelle lønmodtagerjobs og forudsigelige karrierestier, forbinder den enkelte sig konstant i netværk igennem projekter. Den enkeltes værdi skabes altså gennem deltagelse i projekter. Udover konkrete ændringer på arbejdsmarkedet, som rammesætter nye muligheder, fører projektsamfundet også til en ændring i subjektivitet og til fremkomsten af, hvad Fogh Jensen (2009) betegner som 'projektmennesket'. Eftersom human kapitalen er tæt knyttet til aktivitet i projekter, er det farligt at stå stille eller være passiv. Fogh Jensen spidsformulerer den indbyggede rationalitet i projektsamfundet med udtrykket: det er bedre at blive misbrugt end at være ubrugt. Netop denne logik viser sig imidlertid interessant, i forhold til at belyse selvvalgt arbejdsløshed. Som vi skal se nærmere på senere i denne artikel, hænger den sammen med en bevægelse indenfor beskæftigelsespolitikken, hvor de arbejdsløse heller ikke skal være passive på forsørgelse, men derimod netop gennem deres aktiviteter gøre sig fortjent til velfærdsydelse.

Nærværende artikel har til formål at belyse selvvalgt arbejdsløshed som en praksis. De selvvalgt arbejdsløse unge karakteriseres som en undergruppe blandt dagpengemodtagere, der for det første ikke identificerer sig med at være arbejdsløse, for det andet opererer med en alternativ forståelse af arbejdsbegrebet, samt for det tredje leder sig selv i overensstemmelse med figuren projekt mennesket eller freelanceren (Boltanski & Chiapello, 2007, Fogh Jensen, 2009; Foucault, 2008). Til formålet anvender jeg governmentality studies som analytisk ramme af to grunde. For det første finder jeg begreberne magtteknologier og selvteknologier særligt produktive ift. at belyse praksissen på en måde, der indfanger koblingen mellem det institutionelle niveau og det mere personlige, forstået som den måde mennesker forstår og forvalter sig selv på. For det andet udviklede Foucault (1988) governmentality til at indfange en ny type magt, som forbindes med en styring på distancen og en styring, som kobles til neoliberale værdier, såsom frihed og (selv)ansvar. Særligt Rose (1999) har videreudviklet governmentality studies i forhold til psykologien, og han kobler governmentality med "enterprise culture" og "entrepreneurial selves" og beskriver, hvordan økonomisk rationalitet i stigende grad vinder ind på den måde, vi forstår og forvalter os selv på. Selvvalgt arbejdsløshed forstås netop i et krydsfelt mellem, hvordan de unge bliver ledt i dagpengesystemet og på arbejdsmarkedet, samt hvordan de leder sig selv. De unge gør noget andet, end det systemet lægger op til, og i den forstand skaber de sprækker i dagpengesystemet.

1.2. Dansk kontekst

Den danske velfærdsstat er universalistisk, hvilket betyder, at alle borgere har ret til økonomisk støtte, når de er i nød (Kautto et al., 1999). Den danske model er verdenskendt

for en såkaldt flexicuritymodel, hvilket består af et fleksibelt del med et arbejdsmarked, hvor det er let at ansætte og afskedige medarbejdere, og en sikkerhedsdel, der har til formål at gribe dem, der falder udenfor arbejdsmarkedet (Hull Kristensen, 2014). Dagpengesystemet udgøres af statslige institutioner, jobcentre, samt Arbejdsløhedskasser (A-kasser), dvs. private organisationer som medlemmer betaler til for at forsikre sig til muligheden for at modtage dagpenge, hvis de mister deres job. Denne undersøgelse afgrænses til dagpengesystemet og involverer altså kun forsikrede ledige. I almindelighed er uforsikrede arbejdsløse kaldet kontanthjælpsmodtagere kendetegnet ved at have flere socioøkonomiske udfordringer (Eskelinen et al., 2002). Siden aktiveringsparadigmets indtog i 1993 er kravene til de ledige gradvist steget, og de økonomiske og juridiske vilkår er blevet forringet i overensstemmelse med neoliberale ændringer (Condor & Gibson, 2007; Gibson, 2009; Larsen, 2013). Denne tendens afspejler en bredere europæisk tendens (Weishaupt, 2011). Således er dagpengeretten siden 1992 gået fra tidsbegrænset til 7 år i 1993, 5 år i 1995, 4 år i 1998, og siden 2010 har det været muligt at modtage dagpenge i maksimalt 2 år med en genoptjeningsperiode på 52 uger inden for 3 år. Ændrede policies har også ført til øgede aktivitetskrav, som monitoreres og håndhæves af A-kassen. Eksempelvis skal den ledige skrive 4-6 jobansøgninger om måneden. Hvis den ledige ikke lever op til kravene, så kan vedkommende sanktioneres økonomisk og dermed miste ret til dagpenge. Der er altså sket en markant forskydning, hvor den arbejdsløse ikke længere bliver passivt forsørget, men i stedet skal leve op til at være en aktiv jobsøger. Danmark er imidlertid blandt de lande med højest økonomisk kompensation, når der kommer til arbejdsløshed (Kalleberg, 2018). Arbejdsløsheden i Danmark er for nuværende på 4,2 % af den samlede arbejdsstyrke. I fjerde kvartal af 2018

var 8,2 pct. af de 15-24-årige i arbejdsstyrken i Danmark ledige. Dette er væsentligt under niveauet for EU som helhed, hvor 14,7 pct. i denne aldersgruppe var ledig (Danmarks statistisk, 2019).

Teoretisk greb: governmentality studies

For at besvare artiklens spørgsmål, har jeg valgt governmentality studies som overordnet analytik (se også Pultz, 2017). Governmentality studies introduceres af Foucault og videreudvikles af blandt andre Mitchel Dean og Nikolas Rose (Dean 1995, 2010, 2013; Foucault, 2008; Foucault et al., 2007; Rose, 1996, 1999). Der er tale om en analytik, der kobler det institutionelle niveau til det personlige ved hjælp af begreberne magt- og selvteknologier (Foucault et al., 1988). Hvordan subjekter bliver til, eller hvordan de *subjektiveres* anskues således i krydsfeltet mellem disse magt- og selvteknologier. Magtteknologier er de styringsteknologier, der anvendes til at styre arbejdsløse (love, regler og praksisser), hvor selvteknologier er individers måder og midler til at styre og lede sig selv (selvforvaltning, selvforståelse). Der eksisterer en antagelse om, at magt- og selvteknologier hænger nøje sammen – det politiske, forvaltningsmæssige og institutionelle niveau sætter rammen for, hvad der er muligt at gøre, og samtidig virker de egentlige praksisser, forhandlinger af sociale identiteter tilbage på det første niveau. For arbejdsløse er beskæftigelsespolitikken således ikke noget eksternt i forhold til individerne, men spiller derimod en aktiv rolle i forhold til at skabe særlige subjektiveringstilbud og er på den måde en medskaber af, hvad det vil sige at være arbejdsløs. Krydsfeltet mellem magt- og selvteknologier er netop det karakteristiske ved governmentality – at magten så at sige går

gennem selvforholdet: "this contact between the technologies of domination of others and those of the self I call governmentality." (Foucault, 1988, s. 19). Subjektiveringen er dobbeltsidet; på den ene side virker magtteknologierne undertrykkende, på den anden giver de anledningen til en aktiv forvaltning af disse (Foucault, 1982, s. 781) Magten er således ikke en repressiv men en positiv kraft, der skaber subjekter, og det foregår ikke på en monolitisk facon: "where there is power, there is resistance, and yet, or rather consequently, this resistance is never in a position of exteriority in relation to power" (Foucault, 1978, s. 95). Foucault betoner hermed, at magtteknologierne ikke nødvendigvis afvises, men det står subjekterne frit for at eksperimentere og ligeledes vride disse. Således er der installeret en norm om at være aktiv (i kontrast til at være passivt forsørget), men det er ikke meningen, at de unge skal være så aktive, som det er tilfældet med de selvvalgt arbejdsløse. Således former, forandrer eller reproducerer subjekterne de eksisterende magtteknologier, hvilket Hacking betegnede "looping effects" (Hacking, 1996). De selvvalgt arbejdsløse undgår at identificere sig med arbejdsløshedskategorien netop ved at forstå og forvalte sig selv som freelancere eller entreprenører, som Foucault også beskriver i sine senere værker (Foucault, 2008). Foucault beskriver sådan en udvidelse af handlingsfeltet, som den kunst det er ikke at blive styret helt så meget: "the art of not being governed, or better, the art of not being governed like that and at that cost' (...) the art of not being governed quite so much" (Foucault & Lotringer, 2007, s. 45). I forhold til traditionelle governmentality studies analyser, skruer jeg op for det mikro-politiske niveau og zoomer ind på selvteknologierne for at belyse, hvordan arbejdsløse konstitueres set fra deres eget synspunkt.

Metode og empirisk materiale

Artiklen baserer sig på et større empirisk materiale af interview, feltobservationer samt surveys indsamlet i forbindelse med et ph.d. projekt (Pultz, 2017). I denne sammenhæng fokuseres i særlig grad på interviews med 39 personer. Seks interviewpersoner blev rekrutteret i forbindelse med et pilotprojekt og det foregik gennem snowballing metoden (se også Pultz & Mørch, 2014). De øvrige 33 blev rekrutteret gennem en større, national A-kasse på baggrund af randomiserede lister over arbejdsløse medlemmer.

Alle interview er semi-strukturerede og foretaget på baggrund af en interviewguide udarbejdet af forfatteren. Interviewguiden var inspireret af en sociokulturel teoriramme, der understreger vigtigheden af førstehåndsperspektiver, dvs. hvordan oplever den unge dagpengesystemet, og hvordan hænger det sammen med deres hverdagsliv i øvrigt? I overensstemmelse hermed er interviewguiden udviklet med afsæt i projektets teoretiske afsæt i governmentality studies, hvor interessen er, hvordan de unge arbejdsløse ledes i systemet, og hvordan de leder sig selv? Udover de uddannelsesmæssige baggrunde og erfaringer indenfor diverse erhvervsfelter, spurgte jeg også til personlige relationer samt andre relevante domæner knyttet til deres hverdagsliv. Alle interviews blev transskriberet i fuld længde og interviewmaterialet blev kodet (2017) og overordnet inddelt i identificerede magt- og selvteknologier; såsom frygtteknologier og selvbredjelse.

Analyse

De selvvalgt arbejdsløse giver eksplicit udtryk for, at de ikke identificerer sig med at være arbejdsløs, selvom de formelt set er det. Michael siger eksempelvis:

"Jeg har aldrig følt mig som en arbejdsløs, fordi jeg altid har haft lange to-do lister, der

bare fortsætter med at vokse og vokse. (...) Jeg gør alt hvad jeg kan, og så forhåbentlig vil det betale sig i det lange løb. Det er også grunden til, at jeg ikke kan identificere mig med at være arbejdsløs, som om jeg mangler noget for at skabe... Det er også derfor, jeg anser det for iværksætterstøtte. Men igen, selvfølgelig, at det bare er noget, jeg fortæller mig selv. Ifølge reglerne er jeg selvfølgelig arbejdsløs."

Michael betoner, at han har en stærk drivkraft og et højt aktivitetsniveau. Han oplever at engagere sig meningsfuldt i diverse aktiviteter, og han skeler ikke til, om 'to do'-listen består af gøremål i forbindelse med lønnet eller ulønnet arbejde. I citatet giver han udtryk for, at det er svært for ham at forene det "at skabe" og arbejdsløshedskategorien. Ifølge Michael er der altså indlejret en rationalitet i magtteknologierne, der definerer den arbejdsløse som "nogen, der mangler noget for at skabe". I den forstand afviser han magtteknologiens definition af den arbejdssøgende og griber til en alternativ selvforståelse som entreprenant, selvansvarlig, innovativ og aktiv, men uden at stå til rådighed for arbejdsmarkedet som systemet kræver. Samtidig er han bevidst om, at ikke alle deler denne opfattelse, og han må derfor balancere sin selvforståelse alt efter, hvilken kontekst, han befinder sig i. Gibson (2011) beskriver fra en britisk kontekst en bevægelse i, hvordan de arbejdsløse bliver italesat i en fremvoksende 'enterprise discourse' fra den passivt forsørgede 'arbejdsløse' henimod 'den aktivt jobsøgende'. Dette svarer på mange måder til den danske udvikling, som er beskrevet ovenfor. Ifølge Gibson implicerer denne diskurs, at retten til at modtage dagpenge i dag kræver en høj indsats for at være legitim (Gibson, 2011). I den forstand hænger Michaels selvforvaltning sammen med magtteknologierne – ifølge a-ktiveringsparadigmet skal han netop være aktiv, men samtidig bryder han også med magtteknologierne i aktiveringsparadigmet,

fordi han nægter at identificere sig med at være arbejdsløs og i stedet forvalter sig selv som en entreprenør.

Michael beskriver, hvordan han forstår dagpenge som 'iværksætterstøtte'. Den bevægelse eller omstrukturering af kategorier gør det muligt for ham ikke i samme grad at skulle bokse med nogle af de udfordringer, som arbejdsløse tynges af, og som er koblet til en bredere negativ repræsentation af denne gruppe – f.eks. som inkompetente eller dovne. Flere af Interviewdeltagerne giver udtryk for, hvordan de mærker en negativ påvirkning, når de befinder sig i sammenhænge med andre arbejdsløse såsom i A-kassen eller jobcentret. Selvforståelsen og selvforvaltningen som iværksætter udfordres i de situationer, hvor det bliver tydeligt, at de har et formelt tilhørsforhold til dagpengesystemet. I det følgende citat beskriver Morten sine første oplevelser med dagpengesystemet:

"Jeg har lært at kalde mig selv jobsøgende. Det er nok, fordi min kone er socialrådgiver. Hun synes ikke, at jeg skal kalde mig selv arbejdsløs. Fordi jeg er en aktiv jobsøgende. Altså, i mit hoved er jeg arbejdsløs. Jeg mener, man har – jeg har følelsen af at tilhøre en taberklub, hvis jeg kan kalde det det. Det var den første oplevelse, jeg havde, da jeg kom til et af de der møder [...]. Første gang jeg sad til sådan et møde, at det måske er som at sidde til et AA-møde. Ikke noget dårligt om det, men følelsen af at sidde med en masse, og det er lidt en klub for de udstødte. Det er taberklubben, vi mødes i. Det er ikke sjovt at sidde med andre arbejdsløse. Det svinger, hvilken gruppe man er med. Jeg var på et tredages kursus på Niels Brock. Det var et helt andet segment. Alle var ledige, men det var en anden gruppe og motivation. Det var faktisk spændende frem for de der standardgrupper, hvor der sidder en række midaldrende kvinder og mænd, som er fyret, fordi du er simpelthen ikke dygtig nok. Det kan godt være, de er dygtige, men jeg fø-

ler, det er klubben for os, som ikke er dygtige nok. Jeg trøster mig med, at det er, fordi vi er nyuddannede. Jeg sad med en pige, hun var også nyuddannet, vi kunne se, det var de samme følelser, det var mærkeligt at sidde i. Man sidder og hører på en kvinde i 40'erne, som snakker om etikken ved at bruge netværk for at komme frem. Altså sådan nogle ting, det har jeg ikke brug for."

Morten sætter lighedstegn mellem det at være arbejdsløs og så at tilhøre en 'taberklub', og han og andre selvvalgte arbejdsløse gør krumspring for ikke at identificere sig med arbejdsløshedskategorien. Én af de strategier, der tages i brug for at slippe for selv at have arbejdsløshedskasketten på, er at positionere sig som *noget andet*, som et alternativ til den klassisk arbejdsløse. De selvvalgt arbejdsløse er således formelt set arbejdsløse, men de forsøger at værges sig mod de negative effekter, der følger med arbejdsløshedskategorien. I den forbindelse opstiller de selvvalgt arbejdsløse forskellige bud på, hvem de "rigtigt" arbejdsløse er. Morten laver en skillelinje mellem de motiverede og umotiverede og betegner de "rigtige" arbejdsløse som inaktive eller inkompetente eller som dem, der er blevet fyret. På lignende vis giver en anden interviewperson, John, her et specifikt bud på, hvem de "rigtig arbejdsløse" er:

"Det er sjovt, for jeg ser ikke mig selv som arbejdsløs. Jeg er på vej til at finde et arbejde. Jeg tænker, at for mig, så er arbejdsløse dem, som går i længere perioder uden jobs, dem som ikke har fundet et job indenfor et år."

John identificerer her de "rigtigt" arbejdsløse med personer, der ikke lykkes med at finde et job i mere end et år. Ved således ikke at identificere sig med at være arbejdsløs, med et argument om at være aktiv og hårdtarbejdende, er de selvvalgt arbejdsløse med til at reproducere det traditionelle billede af den

"rigtige" arbejdsløse som inkompetent eller doven. I deres positionering som et alternativ til den traditionelle arbejdsløse, anvender de netop et billede af den arbejdsløse som en doven, inaktiv figur. Som det fremgår af ovenstående er der dog ofte også en vis ambivalens i forhold til den repræsentation; f.eks. trækker Morten delvist sin karakterisk af de fyrede tilbage, idet han siger:

"der sidder en række midaldrende kvinder og mænd, som er fyret, fordi du er simpelthen ikke dygtig nok. Det kan godt være, de er dygtige".

Valgfrihed og prøveperiode

Et centralt element i begrundelsen for den selvvalgt arbejdsløshed er, at dagpenge betragtes *bredere* end som kompensation for at være midlertidigt ude af arbejdsmarkedet. De unge forstår det i højere grad som iværksætterstøtte, og dagpenge forstås som en mulighed, der tilbydes i den danske model. Peter siger direkte: *"Det er svært at sige nej til penge, du har ret til"*. Citatet trækker spor tilbage til diskussioner om borgerskab, og hvad det vil sige at være borger i dag. Ifølge Dean (2004) er der foregået en omkodning af begreberne ret og pligt i den forstand, at liberale og neoliberale strømninger har ført til, at det at være en borger i dag er sammenligneligt med at være en forbruger af staten (Dean, 2004). I citatet fremgår det, at Peter føler sig berettiget til at modtage penge fra staten og er meget bevidst om hvilke muligheder, der er.

I overensstemmelse med selvansvarets centralitet i samtiden understreger de fleste deltagere, at de selv har valgt at gå på dagpenge. Det er en mulighed i det danske flexicurity system, som de aktivt har valgt til. Valget er baseret på, at de har ambitioner indenfor kreative felter, men de påpeger alle, at de kunne have valgt, hvad de betegner som *"den nemme vej"*, hvilket refererer til den strømlinede vej med uddannelse, der fører

til lønmodtagerarbejde, sådan som mange af deres jævnaldrende har gjort. Når de skal begrundede eget valg, peger de på kreativitet som noget, de er født med eller føler sig kaldet til. De fortæller, at de altid har været kreative, og at det er umuligt at opgive det. Som Thomas siger: *"Det er simpelthen den måde, jeg møder verden"*. Netop valgfriheden og autonomien spiller en væsentlig rolle i begrundelsen for, hvorfor de er selvvalgt arbejdsløse. De identificerer friheden og evnen som det største incitament til at forfølge en karriere, hvor de selv er i førersædet og styrer deres egen tid. Den positive italesættelse og påskønnelse af frihed er i fuld overensstemmelse med governmentality studies analyser, hvor det betones, at magten ikke virker ved at knægte frihed, men snarere virker *gennem* friheden og *gennem* oplevelsen af valg og autonomi (Dean, 2004; Rose, 1999). De kreative unge forstår frihed som retten til at strukturere deres egen tid; at arbejde i overensstemmelse med personlige interesser og hobbyer; samt som fravær af (konventionel) styring. De argumenterer aktivt imod at deltage i det kapitalistiske hamsterhjul, fordi det opleves som begrænsende og normativt forkert. De baserer praksissen på et aktivt, frit valg, men valget medfører nogle moralske kvababbelser. I skabelsen af den aktive jobsøger (fremfor den passivt forsørgede) står autonomien og selvbestemmelsen ligeledes centralt, og i den forstand virker de neoliberale magtteknologier blandt de selvvalgte arbejdsløse. Samtidigt er der dog også elementer af, at de i selvteknologierne kan forstås som modstand, idet de kritiserer og udfordrer markedsværdier gennem deres selvforvaltning og praksis.

De hårdtarbejdende

Blandt deltagerne er der enighed om, at det er moralsk forkert at modtage dagpenge samtidig med, at man forholder sig passivt; *"ligger på sofaen"* som én af dem siger. De

unge kreative ser ikke sig selv som sårbare medlemmer af samfundet og dermed afviser de den generelle negative social repræsentation af arbejdsløse (Larsen, 2013; Pultz, 2017). De selvvalgte arbejdsløse karakteriseres ved at have høj arbejdsmoral. Selve indholdet af arbejdet betones ikke i samme grad som netop det at arbejde hårdt – og arbejde mange timer. Investeringen og dedikationen understreges, når alle fremhæver, at det at være kreativ betyder, at man arbejder dag og nat, i weekender og ferier. Samtidig udfordrer deltagerne et traditionelt perspektiv på lønarbejde. Som Michael siger:

”Der er denne liberale arbejdslogik, hvor folk bare skal have et job. Du arbejder, hvis du har et lønnet arbejde. Det er ikke den eneste måde, du kan arbejde på.”

I tillæg til at udfordre den gængse sociale præsentation af arbejdsløse, tilbyder de unge nye måder at forstå aktivitet eller virksomhed på. Denne forståelse adskiller sig fra en markedsøkonomisk forståelse, hvor arbejde primært forstås i økonomisk forstand. Arbejde handler i og for sig ikke om en økonomisk valorising, dvs. hvorvidt noget er lønnet eller ej; dét er ifølge de unge et politisk spørgsmål. Nej, arbejde forstås i højere grad som meningsfuld virksomhed og engagement i sociale sammenhænge og er så at sige hævet over diskussionen om penge. Det meningsfulde engagement i omverdenen beror på en etik, der handler om at agere socialt bæredygtigt og samtidig er den i overensstemmelse med figuren freelanceren, som ikke betræder veldefinerede stier, men i stedet vælger at skabe nye stier. De leder ikke efter eksisterende jobs gennem jobannoncer, men forholder sig i stedet kreativt til verden og ønsker at bidrage og skabe nye veje gennem deres aktiviteter. De kritiserer samtidig de manglende rammer og muligheder for at være skabende og kreativ ved at påpege kulturens trange kår.

Systemkritik

Det spiller en vigtig rolle i de unges argumentation, at en stat har ansvar for at støtte kultur og kreativitet og overordnet set, mener de selvvalgt arbejdsløse ikke, at den danske stat lever op til denne forpligtelse. Deltagerne udtrykker politisk bevidsthed i deres identifikation af strukturelle problemer, som forklaringer på deres vanskeligheder. De kritiserer uddannelsessystemer (især kunstakademierne) for ikke at forberede dem tilstrækkeligt til at overleve økonomisk på deres erhvervsområder. F.eks. udpeges det som et konkret problem, at der ikke undervises i, hvordan man udformer fondsansøgninger eller navigerer i dagpengesystemet, selvom disse systemer er så en integreret del af det utraditionelle arbejdsliv.

De kreative unge kritiserer ligeledes den måde, kulturbranchen er organiseret på. I særdeleshed stiller de sig kritiske overfor den udbredte brug af ulønnet arbejde. De kritiserer således især den omfattende brug af frivillige og praktikanter, der gør det svært at få betaling for at gøre noget i de kreative felter. Som Sophie siger:

”Der er denne her holdning, at det er så sejt at være på denne festival (...). Det er ikke dér, jeg er længere – jeg er for gammel og erfaren (...) Jeg betragter mig ikke som en person, der bare er taknemmelig for at være her. Jeg har også noget at tilbyde, der er noget værd.”

Sophie beskriver her en proces, hvor den prekære kobling til projekter er legitim til at starte med, men efter tid og erfaring bliver den i stigende grad problematisk. Hun problematiserer her netop den romantiske forståelse, hvor det at arbejde med kultur skulle være belønning nok i sig selv. Hun vil ikke længere tage til takke med en følelsesmæssig valuta, men ønsker at blive økonomisk kompenseret for sin indsats. Denne systemkritik af branchen står helt centralt i forhold til at

retfærdiggøre de unges subversive praksis, hvor dagpenge altså anses som iværksætter- eller kunstnerstøtte. Når kulturbranchen ikke giver mulighed for at tjene penge, og kulturprodukter er efterspurgt i samfundet, må de konvertere dagpenge til iværksætterstøtte.

Netværk og alternative normer for anerkendelse

De selvvalgt arbejdsløse fremhæver alle netværk som helt afgørende i forhold til at finde et job. Der er enighed om, at det er næsten umuligt at finde arbejde gennem de formelle kanaler. Deltagerne formidler en grundlæggende kritik af de aktivitetskrav, der er i dagpengesystemet. F.eks. beskrives det som spild af tid og arbejde at sende 4-6 formelle jobansøgninger om måneden. Det er ifølge deltagerne ude af takt med organiseringen og rekrutteringspraksis i deres erhverv, og i den forstand betegnes magtteknologierne i dagpengesystemet som spild af tid. John beskriver:

"Der er meget spildtid. Men det jeg selv har ændret er, at jeg besluttede mig for i slutningen af oktober, nu gider jeg ikke de her opslåede stillinger. Jeg havde sendt alle de her opslåede ansøgninger, man skulle. Jeg havde fået at vide, jeg skulle sende én om ugen og én mere. Altså de her krav... og [jeg, red.]kunne se, at det fungerede ikke. Så begyndte jeg at bruge mit netværk. Så var jeg heldig at løbe ind i en person, som jeg havde lavet projekt med."

Og Julie stemmer i:

"Når man arbejder indenfor det her felt – sådan er det sikkert også indenfor det akademiske, så er det ikke sikkert, at du lige gør det på den traditionelle [dagpengesystemets, red.] måde. Så kan der være alle mulige metoder til at søge og gøre sig interessant i forhold til noget. Bare det at jeg er involveret i det her

projekt i stedet for bare at sidde derhjemme, det føler jeg jo er meget mere aktivt."

Det er således ikke i de eksisterende magtteknologier i dagpengesystemet, at de unge henter inspiration til deres professionelle selvforvaltning. Her lader de i højere grad til at lede sig selv i overensstemmelse med 'projekt mennesket' (Fogh Jensen, 2009) skal være konstant involveret i en række spændende projekter og aktiviteter. At være attraktiv i relation til nye projekter handler ifølge Fogh Jensen (2009) om en svær balance mellem at være optaget på den ene side og tilstrækkeligt tilgængelig til at blive knyttet til nye projekter på den anden side (Fogh Jensen, 2009). Tilknytningen til nye projekter opstår i mere eller mindre formaliserede netværk, som ifølge de selvvalgt arbejdsløse er helt afgørende i forhold til at skabe en alternativ løbebane. Organisering af arbejdsmarkedet tjener også som begrundelse for Philip, som efter en veloverstået bachelor vælger at gå på dagpenge og arbejde frivilligt for at etablere det netværk, han har brug for, når han kommer ud som kandidat i arkitektur. Han siger:

"Jeg har nu netværket, og jeg kan holde styr på de projekter, der er baseret i disse netværk, og det vil hjælpe mig meget hurtigere efter min master. Jeg ved, hvad de lægger vægt på ved jobsamtaler – gennem mit netværk – så det kræver kun interesse og mod til at gøre det."

Han forvalter således risikoen for at blive arbejdsløs på en præventiv facon, selvom denne praksis netop ikke er lovlig.

De selvvalgt arbejdsløse finder både en nødvendig anerkendelse og henter et afgørende meningsfællesskab i disse netværk – f.eks. i forhold til at forstå arbejde ikke som 'labour', men som 'work'. Gennem organisationer af kontormiljøer og netværk samt ved diverse receptioner og ferniseringer bidrager de med gensidig anerkendelse til hinanden.

De sociale relationer og gensidige anerkendelsesstrategier udgør et godt grundlag for at udfordre de traditionelle repræsentationer af ledige. De spørger sjældent direkte hinanden, om de er på dagpenge. De antager, at det er en mulighed og beskæftiger sig derefter ikke så direkte med det. Konfronteret med 'outsidere' f.eks. til familiefester bliver de imidlertid opmærksomme på, hvordan deres praksis tager sig ud fra andres perspektiv. Dette tilhørsforhold faciliteres på de sociale medier. De spiller en vigtig rolle i forbindelse med både etableringen og vedligeholdelsen af netværk og i forhold til at fungere som en kanal, hvor man kan få og give social anerkendelse i netværket. Michael bruger således Facebook til at bedømme, om hans aktiviteter kun giver ham noget personligt, eller om den resonerer hos et bredere publikum, der rækker udover hans egne venner og bekendte. Hvis hans statusopdatering deles af folk, han ikke har nogen relation til, så tolker han det som et udtryk for, at han har inspireret folk eller *"ramt en nerve"*. Blandt disse kreative unge anvendes hverken penge eller ansættelsesstatus i forhold til at vurdere, om man har succes eller ej. I stedet udfylder sociale medier en vigtig rolle, idet de fungerer som en kvantificerbar manifestation af betydningen af det arbejde, der laves.

Samtidig reflekterer flere af deltagerne også kritisk over netværk og den risiko for instrumentalisering af relationer, som det implicerer. Relationer opretholdes ikke (ude-lukkende) fordi de har værdi i sig selv, men også fordi de fører vigtige steder hen og således er rettet mod andre mål. Madeleine, som arbejder med kommunikation indenfor musikbranchen, beskriver, at hun har taget konsekvensen af det problematiske i at *"bruge"* eller udnytte mennesker; nu er hun alene interesseret i at danne netværk med såkaldte *"gode mennesker"*. Med det mener hun, at så at sige opløser forskellen mellem professionelle og faglige bekendtskaber og nu blot

anser alle hun interagerer med som venner for netop at undgå at føle sig *"beskidt"*. Hun vælger bevidst at undgå at netværke med mennesker, som hun ikke kan lide, selvom det muligvis afskærer hende fra nogle netværksmuligheder. Denne strategi er velkendt, når det kommer til håndteringen af det følelsesarbejde, der ligger i at netværke (Pultz & Sharone, in press).

Praksissen kommer med en pris: bekymringer og usikkerhed

Deltagerne ser deres praksis som et nødvendigt svar på modsatrettede krav, hvor de på én og samme tid skal være innovative og selvsvarlige i et samfund, der ikke i tilstrækkelig grad tilbyder institutionaliserede veje for mennesker, som er interesseret i at bidrage med kultur og kunst. Deltagerne udtrykker selv forbehold i forhold til det økonomisk bæredygtige i at modtage dagpenge som et aktivt tilvalg. Peter uddyber:

"Jeg skal retfærdiggøre, at jeg er på offentlige forsørgelse. Jeg definerer en tidsramme, og forhåbentlig vil det føre til skabelsen af noget bæredygtigt. Så betaler jeg tilbage."

Flere af deltagerne opererer med en ide om en såkaldt prøveperiode, hvilket betyder, at de giver sig selv lov til at forfølge deres kreative aspirationer inden for en afgrænset periode. Hvis det ikke lykkes dem at gøre det til en levevej inden for denne tidsramme, skal de give opgive drømmen og i stedet finde et ordinært arbejde. Det er imidlertid interessant, at tidsgrænsen er løst defineret, og Peter siger: *"Om 2 år siger jeg sikkert, at jeg vil give det endnu 2 år."* Prøveperioden tjener således en legitimerende funktion, snarere end at den er specifikt handlingsanvisende. Ideen om en prøveperiode udgør så at sige en buffer mod særligt økonomiske bekymringer samt bekymringer i forhold til fremtiden. Bekym-

ringerne skubbes ud i fremtiden for først at blive konfronteret, når perioden slipper op.

Det er en udbredt strategi blandt de selvvalgt arbejdsløse at udsætte forvaltningen af økonomisk sikkerhed til et senere tidspunkt i livet. De forsøgte at holde udgifter nede og samtidig gik figuren om den arketypiske fattige kunstner igen i materialet som et normativt ideal (Steiner og Schneider, 2013). De unge er også stort set enige om, at det næsten er umuligt at klare sig som kunstner på grund af kreative industriens strukturer, hvor kun en meget lille del af de kreative slipper igennem nåleøjet og bliver selvforsørgende. Flere af dem talte også om, at selvvalgt arbejdsløshed implicerer at udsætte det at stifte familie. Samtidig er de bevidste om, at de går ned ad en økonomisk risikabel vej. Thomas, 27 år og arbejdsløs i 7 måneder, udtrykker det som følger:

”Du er nødt til at lukke øjnene for ikke at se, hvor hårdt det er (...) og så bare håbe, at alt bliver ok.”

Deltagerne lægger vægt på, at deres situation er et resultat af egne overlagte beslutninger, og dermed tager de det fulde ansvar. De udvikler bufferstrategier for at håndtere de betingelser, der er knyttet til praksissen og udtrykker samtidig et ønske om, at dagpengesystemet eller a-kasserne var bedre gearet i forhold til at administrere personer som dem selv, da deres udfordringer og behov adskiller sig fra andre, som midlertidigt er arbejdsløse mellem ordinære stillinger. Dagpengesystemet er med andre ord udviklet til en anden type mennesker, som abonnerer på en forståelse af arbejde som 'labour' og ikke 'work', og de unge slår sig derfor på et system, fordi de bliver nødt til at forblive i skyggesiden af frygt for økonomiske sanktioner, hvis deres praksis blev kendt.

Den selvvalgte arbejdsløshed er således på ingen måde uproblematisk for interviewper-

sonerne. Dels indebærer det en kamp om subjektivitet i den forstand, at de forhandler for en anden forståelse af arbejde end den gængse forståelse, og dels fører praksissen moralske dilemmaer med sig. For at lykkes med at forvalte sig selv som selvvalgt arbejdsløs og skabe deres eget arbejdsliv snarere end at finde en lønmodtagerstilling, skal de gøre noget ulovligt. Lidt kort sagt – de skal altså gøre noget forkert for at gøre noget rigtigt. Dét paradoks er de overladt til at håndtere selv og i selskab med hinanden.

Frygten for at blive fanget

Generelt frygter de selvvalgt arbejdsløse, at de bliver afsløret i deres anderledes brug af dagpengesystemet. A-kassens opgave er netop at sanktionere medlemmer, der ikke overholder gældende love og regler. For nogle kommer den selvvalgte arbejdsløshed med en høj pris. Anne Kathrine, som har været arbejdsløs i 7 måneder, uddyber sin frygt for at blive taget på fersk gerning:

”Jeg er hundeangst for, at a-kassen ringer mig op og siger, at jeg har undladt at gøre noget. Da de ringede, blev jeg mega bange. Jeg var dødsangst. Der er så mange ting. Må jeg blogge? Jeg bliver ikke betalt for at gøre det. Må jeg skrive på min LinkedIn, at jeg er freelancer, selv om jeg er arbejdsløs? Jeg er for bange til at stille disse spørgsmål, fordi jeg frygter at få et nej. Jeg tror, at disse ting bringer mig tættere på et job. Men jeg er ikke sikker på, at a-kassen ser det ligesådan.... Når jeg får tilbudt de her småjobs, så skal jeg hele tiden finde ud af, hvordan det spiller sammen med systemet. Det er en mærkelig fornemmelse. Som om jeg er konstant i systemet.”

Anne Kathrine slipper således ikke for at føle, at hun er ”i systemet”, på trods af at hun identificerer sig mere som freelancer end arbejdsløs. Det er op til nogle andre, om de vil

give hende penge, og de har også beføjelse til at tage hendes økonomiske grundlag væk fra hende igen. Freelanceren gør ofte ting, der ikke er tilladt, som f.eks. at arbejde på projekter, der forhindrer dem i at leve op til rådighedskravet. Disse unge arbejdsløse forhandler således nye kategorier og praksisser på et stadig mere usikkert arbejdsmarked. Systemet er imidlertid i høj grad indrettet efter traditionelle arbejdsgiver-medarbejder relationer. Det efterlader freelancerne i en situation, hvor de skal håndtere dels det ændrede arbejdsmarked og dels den bekymring, der kommer med at udøve en praksis, som strider mod regler og love. De skal så at sige gøre noget forkert (i systemets logik) for at gøre noget rigtigt (i deres egen logik):

"Denne A-kasse er designet efter, at man finde et job og ikke, at man skal skabe sit eget job. Selvfølgelig bør alle ikke have lov til at tilbringe et halvt år; ... – "Jeg vil ikke gøre noget!" under dække af at være iværksætter."

Udover frygt for økonomiske sanktioner berører Julie i ovenstående citat de politiske og moralske problemstillinger, der knytter sig til den selvvalgte arbejdsløshed, hvis "alle" brugte dagpengesystemet på denne måde.

Søren oplever netop, at hensigten med de gældende love og regler er at styre ved at straffe folk på offentlig forsørgelse i en tid, hvor selvforsørgelse valoriseres. Søren sammenligner således dagpengesystemet med fængselsystemet:

"Jeg tror ikke det er en straf for min skyld, men for din skyld. Det er ligesom fængslet. Vi gør det ikke for at forbedre de kriminelle, men så vi kan sige: jeg vil ikke i fængsel."

Ifølge Søren har den negative diskurs om de arbejdsløse ikke kun til formål at styre de arbejdsløse, men tjener ligeledes en disciplinerende rolle i relation til den erhvervsaktive

befolkning – jo mere de ledige bliver set ned på, jo mere motiverede er den arbejdende befolkning for at beholde deres job. Det bemærkelsesværdige aspekt er, at deltagerne positionerer sig aktivt mod en sådan negativ rolle. Michael siger:

"Du er placeret i en situation som arbejdsløs, hvor folk skal have ondt af dig, og det kan jeg bare ikke klare".

De ledige bliver altså blandt andet defineret som ledige ved at blive opfordret til at føle på særlige måder. Han fortsætter:

"Det forventes af dig at have et lorteliv, når du er arbejdsløs".

Til spørgsmålet om, hvem der forventer dette, svarer han eftertænksomt: *"Det ligger i luften".*

Kritik af dagpengesystemet

De unge retter en kritik af dagpengesystemets logik og de indlejrede magttechnologier forbundet med aktiveringsparadigmet, fordi det er bundet op på en forståelse af arbejde som labour. Samtidig påpeger de, hvordan der i systemet er paradoksale og modsatrettede krav til alle dagpengemodtagere, som gør det umuligt at leve op til samtlige krav på én gang. På den ene side indebærer kravet om rådighed, at de ledige placeres i en passiv venteposition. På den anden side stilles krav om aktivitet samt vigtigheden af netop at være aktiv og holde sig synlig i netværk. Der er således en spænding eller et modsætningsforhold mellem på den ene side at skulle forholde sig passivt (rådighed) og aktivt (aktivitet), og denne udtalte kritik har en legitimerende funktion for de unge. Det lykkes denne gruppe at opfylde de kontrasterende krav, men de gør det netop ved at overskride betingelserne. Michael siger i en ironisk to-nefald, der imiterer den statslige logik:

"Hvis vi skubber dem i visse retninger, så går de derover. Men folk er ikke sådan! Hvis de bliver mødt med særlige incitamenter, så vil de reagere på dem på den måde, der er mest meningsfuld for dem."

Citatet understreger vigtigheden af at undersøge, hvordan folk tilskriver mening i en given situation på en kontekstnær og specifik facon. Ifølge Michael og andre selvvalgt arbejdsløse møder de et system med særlige indbyggede logikker og teknologier, men de approprierer ikke blot blindt disse logikker. De opfinder så at sige deres egne – de håndterer altså magtteknologierne på særlige måder og transformerer dem til selvteknologier, som gør det muligt for dem at leve et meningsfuldt liv. Praksissen kan forstås som en slags modstand mod systemet eller som en måde at etablere en sprække eller "the art of not being governed quite so much" (Foucault & Lotringer, 2007, p. 45). I foucaultsk forstand udvider de handlerummet en smule og vrider så at sige systemet over i en retning, der er mere i overensstemmelse med deres forestillinger om et godt (arbejds) liv.

I det empiriske materiale viser det sig, at sagsbehandlerne ofte lærer de selvvalgt arbejdsløse, hvordan man navigerer i systemet på en måde, så man undgår økonomiske sanktioner. De selvvalgt arbejdsløse fortæller, hvordan de som et led i deres praksis må lyve og opgive forkerte oplysninger. De fleste af dem gør det under sagsbehandlerens vejledning. Denne konklusion indikerer, at den subversive praksis må være kendt blandt nogle sagsbehandlere, samt at disse accepterer og bidrager til at muliggøre den selvvalgte arbejdsløshed. Samtidig viser det sig, at oplevelserne i dagpengesystemet er personafhængige, – det kommer an på, hvem du får som sagsbehandler. Systemet er indrettet efter en labour-logik, men enkelte sagsbehandlere forstår de selvvalgt arbejdsløses work-logik og understøtte dem i den.

Diskussion

Arbejdsløse defineres i kraft af at *mangle* noget; ved *ikke* at have et arbejde. De selvvalgt arbejdsløse derimod har et tilhørsforhold til diverse professionelle felter indenfor kultur- og kunstbranchen, hvor de henter et meningsfælleskab, der udfordrer de gængse forståelser dels af, hvad det vil sige at være arbejdsløs og dels af, hvad det vil sige at arbejde. De selvvalgt arbejdsløse udfordrer systemets logikker og magtteknologier ved at bruge det på andre måder, end det er tiltænkt og ved at lede sig selv i overensstemmelse med forestillinger og selvforståelser om 'freelanceren' eller 'entreprenøren' (Foucault, 2008; Rose, 1999).

Analysen har belyst denne praksis og herigennem toner nogle centrale sociale dynamikker frem. På et overordnet plan reproducerer de selvvalgt arbejdsløse det negative syn på de arbejdsløse og individualiseren af problemet. De selvvalgt arbejdsløse modsætter sig 'arbejdsløshedskategorien'. For at etablere denne andethedsposition beskriver de overraskende specifikt, hvem de såkaldt "rigtigt" arbejdsløse er; for nogle udpeges kontanthjælpsmodtagere, for andre er det, de fyrede og for andre igen er det de langtidsledige. Dermed bidrager de utilsigtet til en reproduktion af en negativ repræsentation af arbejdsløse.

Igennem deres praksis udfordrer og udvider de muligvis forståelsen dagpengemodtagere med et ønske om at forstå dagpenge som iværksætterstøtte. For alle deltagere er det et mål at være skabende og også at blive selvforsørgende. De strukturelle betingelser for kulturbranchen er imidlertid så hårde, at det kun lykkes for en brøkdel af den kreative gruppe. Netop derfor sættes der ikke lighedstegn mellem ledighed og fiasko. I lyset af de vanskelige vilkår for kunstnere og kreative forstås perioder på dagpenge som et naturligt led i den alternative løbebane. Den økonomiske situation er således ikke

afgørende i forhold til, om de unge kreative betegner nogen som værende lykkedes eller ej. På baggrund af traditionelle repræsentationer af den fattige kunstner med det rige indre liv og en brusende socialitet udvikler denne gruppe egne – og alternative – anerkendelsesnormer.

Denne praksis muliggøres af nogle sociale dynamikker, hvor de unge kreative tager aktivt del i at anerkende hinandens professionelle bidrag. Her udgør sociale medier en vigtig platform både i forhold til synliggørelse indadtil men også udadtil i forhold til venner og forbindelser udenfor dette miljø. I Jahoda's termer har de unge kreative ikke den manifesterede funktion forbundet med det at have et arbejde – lønnen – , men de lider ikke på samme måde som andre arbejdsløse, idet de ikke i samme grad mangler de latente funktioner ved det at have et arbejde, som er; strukturering af ens tid, social kontakt, et fælles projekt med andre mennesker, status samt identitet (Jahoda, 1982). Traditionelle lønmodtagere mister ofte nogen at spise frokost med i løbet af dagen, og de mister en kontorplads, når de pludselig står udenfor arbejdsmarkedet. Det samme gør sig ikke gældende for de unge kreative.

Der er imidlertid nogle problemer forbundet med praksissen. Alle kan i princippet kalde sig iværksættere og dermed anvende dagpenge på denne kreative måde, og det anerkendes af de fleste, at det ikke er en bæredygtig adfærd. Eftersom praksissen primært foregår i det skjulte, er det samtidig svært at mobilisere politisk og arbejde for forbedrede arbejdsvilkår for denne gruppe.

Det fremgår af analysen, at der er indlejret helt forskellige rationaliteter i henholdsvis magt- og selvteknologierne. Dagpengesystemet er udviklet og indrettet efter en forståelse af arbejde som labour, hvorimod de selvvalgt arbejdsløse i højere grad forstår arbejde som work og således forvalter sig selv på baggrund af denne forståelse. Det får den konsekvens, at

de i forhold til systemets logik gør noget, de officielt set ikke må samtidig med at modtage dagpenge, for til gengæld at gøre, hvad der bringer dem tættere på et ønsket (arbejds)liv. Den selvvalgte arbejdsløshed er et udtryk for, hvad der er muligt indenfor rammen af den danske flexicurity model karakteriseret som et udvidet sikkerhedsnet og gode betingelser for fleksible ansættelser. Selvom praksissen kommer med en pris, så udgør den en buffer i forhold til sårbarheder på nutidens arbejdsmarked, i særdeleshed indenfor kulturbranchen. Selvvalgt arbejdsløshed skal ikke nødvendigvis forstås som en art opposition eller modstand. Inspireret af et governmentality studies perspektiv handler det snarere om at forstå praksissen i krydsfeltet mellem magt- og selvteknologier. Her former subjekter krydsfeltet på en måde, så det giver mest mulig mening og glæde for den enkelte.

Konklusion

Nogle unge "vælger" at gå på dagpenge med det formål at stykke et andet arbejdsliv sammen end det traditionelle lønmodtagerjob. På baggrund af en governmentality studies analyse, der identificerer magt- og selvteknologier for de selvvalgt arbejdsløse, konkluderer jeg, at de unge i vid udstrækning afviser de indlejrede magtteknologier og i stedet forvalter sig selv med inspiration fra figuren freelanceren eller entreprenøren. De forvalter sig selv på en måde, så de ikke bliver "governed quite so much" . I empirien findes en række interessante spændinger og paradokser, hvor jeg vil fremhæve det forhold, at for at gøre det rigtige i deres egen optik, skal de unge gøre noget forkert i systemets logik. Systemet er netop gearet til klassiske lønmodtagere og ikke til unge mennesker med en freelancermentalitet. De lever op til aktiveringsparadigmets krav om at være aktive fremfor passivt forsørgede, men de gør det på en måde, der sprænger rammerne

for, hvad de må. I den forstand er praksissen ulovlig, da de ofte ikke lever op til de formelle aktivitetskrav (såsom at skrive et vist antal jobansøgninger om ugen). Samtidig er de "for" aktive, idet de ofte arbejder ulønnet eller sort for at holde sig interessante og blive synlige i relevante netværk. I den forstand er de subjektiveret efter markedslogikker og lever op til det entreprenante ideal. Dog anfægter de også markedslogikkens værdigrundlag og ønsker at sætte sig udenfor hamsterhjulet,

hvor lønnen ikke er af afgørende betydning. Nogle af de paradokser og spændinger, som de unge oplever, handler netop om, at de har en forståelse af arbejde som "work" i Standings terminologi, hvor systemet er udviklet på baggrund af en forståelse af arbejde som "labour". Analysen viser, at den danske flexicuritymodel udgør en slags buffer mod et prekært arbejdsmarked og muliggør en måde at forvalte sig selv og sit (arbejds) liv på, som er unik.

REFERENCER

- Andersen, T. & Hartung, Malene (2019). Atypiske ansættelser. Århus: Teknologisk Institut.
- Bjarnason, T. & Sigurdardottir, T. J. (2003). Psychological Distress during Unemployment and beyond: Social Support and Material Deprivation among Youth in Six Northern European Countries. *Social Science & Medicine*, 56, 973–985. doi:10.1016/S0277-9536(02)00109-0.
- Boltanski, L. & Chiapello, E. (2005). *The new spirit of capitalism*. London: Verso.
- Breslin, F. C. & Mustard, C. (2003). "Factors Influencing the Impact of Unemployment on Mental Health among Young and Older Adults in a Longitudinal, Population-based Survey." *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health*, 29(1), 5–14.
- Condor, S. & Gibson, S. (2007). "‘Everybody’s Entitled to their Own Opinion’: Ideological Dilemmas of Liberal Individualism and Active Citizenship." *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 17, 115–140. doi:10.1002/casp.885.
- Conroy, M. (2010). "A Qualitative Study of the Psychological Impact of Unemployment on Individuals." Dissertations.
- Creed, P. A. & Evan, B. M. (2002). "Personality, Well-being and Deprivation Theory." *Personality and Individual Differences*, 33, 1045–1054. doi:10.1016/S0191-8869(01)00210-0.
- Creed, P. A., Muller, J. & Machin, M. A. (2001). "The Role of Satisfaction with Occupational Status, Neuroticism, Financial Strain and Categories of Experience in Predicting Mental Health in the Unemployed." *Personality and Individual Differences*, 30, 435–447. doi:10.1016/S0191-8869(00)00035-0.
- Danmarks statistik (2019). <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/arbejde-indkomst-og-formue/arbejdsloshed>
- Dean, M. (1995). Governing the unemployed self in an active society. *Economy and Society*, 24(4), 559–583. <http://doi.org/10.1080/03085149500000025>
- Dean, H. (2004). "Popular Discourse and the Ethical Deficiency of 'Third Way' Conceptions of Citizenship." *Citizenship Studies*, 8(1), 65–82. doi:10.1080/1362102042000178391.
- Dean, M. (2010). *Governmentality, power and rule in modern society* (2nd ed.). London: SAGE.
- Dean, M. (2013). *The signature of power, sovereignty, governmentality and biopolitics*. London: SAGE.
- Eskelinen, L., Hansen, S. L., Caswell D. & Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut (2002). *Langtidsledige, aktivering og arbejde [Longterm Unemployed People, Activation and Work]*. AKF.
- Feather, N. T. (2011). *The Psychological Impact of Unemployment*. London: Springer Limited.
- Fogh Jensen, A. (2009). *Projektsamfundet*: Aarhus Universitetsforlag.
- Foucault, M. (2008). *The birth of biopolitics*, lectures at the College de France, 1978-1979. Palgrave Macmillan.

- Foucault, M., Senellart, M., Ewald, F., & Fontana, A. (2007). *Security, territory, population*. Cambridge: Palgrave Macmillan.
- Foucault, M., Martin, L. H., Gutman, H., & Hutton, P. H. (1988). *Technologies of the self, a seminar with Michel Foucault*. Bedford: Tavistock Press.
- Foucault, Michel, og Sylvère Lotringer. 2007. *The Politics of Truth*. Semiotext(e) Foreign Agents Series. Semiotexte.
- Fryer, F. (1986). Employment Deprivation and Personal Agency during Unemployment: A Critical Discussion of Jahoda's Explanation of the Psychological Effects of Unemployment. *Social Behaviour*, 1(1), 3–23.
- Gibson, S. (2009). The Effortful Citizen: Discursive Social Psychology and Welfare Reform. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 19, 393–410. doi:10.1002/casp.1003.
- Gibson, S. (2011). Dilemmas of Citizenship: Young People's Conceptions of Un/employment Rights and Responsibilities. *British Journal of Social Psychology*, 50, 450–468. doi:10.1348.
- Gleerup, J., Nielsen, B., Olsén, P. & Warring, N. (2018). Prekarisering og akademisk arbejde. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, 20(1), 9-29.
- Hacking, Ian. (1996). *The Looping Effects of Human Kinds*. Oxford University Press.
- Hull Kristensen, P. (2014) 'The Distinctiveness of Nordic Welfare States in the Transformation to the Projective City and the New Spirits of Capitalism'. I Paul du Gay & Glenn Morgan (eds.), *New Spirits of Capitalism?: Crises, Justifications, and Dynamics* (s. 207-219). Oxford: Oxford University Press.
- Jahoda, M. (1982). *Employment and Unemployment: A Social-psychological Analysis*. Cambridge: CUP Archive.
- Kalleberg, A. (2011). *Good jobs, bad jobs, the rise of polarized and precarious employment systems in the United States, 1970s to 2000s* (Rose series in sociology). New York: Russell Sage Foundation.
- Kalleberg, A. (2018). *Precarious Lives, Job Insecurity and Well-Being in Rich Democracies*. Newark: Polity Press.
- Kautto, M., Heikkilä, M., Hvinden, B., Marklund, S. & Plough, N. (1999). *Nordic Social Policy: Changing Welfare States*. UK: Routledge.
- Larsen, R. E. (2013). *Ledighed og ledighed, kritisk analyse af et politisk normskred*. Århus: Forlaget Dana.
- Marx, K. (1887). *Capital: A Critique of Political Economy*, trans. Ben Fowkes. Harmondsworth, U.K.: Penguin, 1976, 1:248.
- Pultz, S. & Sharone, O. (in press). The intimate dance of networking. Comparing American and Danish Jobseekers. *Research in Social work*.
- Pultz, S. (2017). It's not you, it's me, governing the unemployed self in the Danish welfare state, Ph.d. dissertation. Kbh.: Københavns Universitet, Det Samfundsvidenskabelige Fakultet.
- Pultz, S. & Mørch, S. (2014). *Unemployed by choice: Young creative people and the balancing of responsibilities through strategic self-management*. *Journal of Youth Studies*, 18(10), 1-20.
- Rose, N. (1999). *Powers of Freedom, Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9780511488856.
- Rose, N. (1996). *Inventing our Selves, Psychology, Power, and Personhood*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Savage, M., Devine, F., Cunningham, N., Taylor, M., Li, Y., Hjellbrekke, J. & Miles, A. (2013). A New Model of Social Class? Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment. *Sociology*, 47, 219–250. doi:10.1177/0038038513481128.
- Saks, A. M. (2005). Job search success: A review and integration of predictors, behaviors, and outcomes. In S. D. Brown & R. W. Lent (eds.), *Career development and counseling, putting theory and research to work* (pp. 155–179). Hoboken, NJ: John Wiley.
- Sharone, O. (2013). Why Do Unemployed Americans Blame Themselves While Israelis Blame the System? *Social Forces*, 91, 1429–1450. doi:10.1093/sf/sot050.
- Standing, G. (2011). *The Precariat, The New Dangerous Class* (1.st ed.). London: Bloomsbury Publishing.
- Standing, G. (2014). Understanding the precariat through labour and work. *Development and Change*, 45(5), 963–980. doi: 10.1111/dech.12120

- Steiner, L. & L. Schneider (2013). The Happy Artist: An Empirical Application of the Work-preference Model. *Journal of Cultural Economics*, 37, 225–246. doi:10.1007/s10824-012-9179-1.
- Weishaupt, J. T. (2011). *From the manpower revolution to the activation paradigm: Explaining institutional continuity and change in an integrating europe*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Whelan, C. T., Hannan, D. F. & Creighton, S. (1991). Unemployment, Poverty and Psychological Distress. *Research Series. Economic and Social Research Institute (ESRI)*.

NOTER

1. Begrebet "selvvalgt arbejdsløs" er en oversættelse af "Unemployed by choice" publiceret i Pultz & Mørch (2014).

Sabina Pultz, adjunkt, ph.d.

Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet

e-mail: spultz@ruc.dk